

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ ખાતે

આર/ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૮૮૫/૨૦૧૩

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી હેમંત એમ. પ્રચ્છક

=====

રિપોર્ટિંગ માટે મંજૂર	હા	ના

=====

અમદાવાદ મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન મારફત કૂડ ઈન્સ્પેક્ટર

વિરુદ્ધ

રાજેન્દ્રકુમાર કાંતિલાલ પટેલ અને અન્ય

=====

ઉપસ્થિતિ:

અપીલકર્તા(ઓ) નં. ૧ તરફે શ્રીમતી કલ્પના કે. રાવલ (૧૦૪૬) સાથે શ્રી
આયુષ ભંડારી

સામાવાળા(ઓ)/પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૧ તરફે શ્રી એમ.ડી. મોદી (૧૩૧૮)

સામાવાળા(ઓ)/પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૨ તરફે એડિશનલ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર
સુશ્રી જ્યોતિ ભટ્ટ

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી હેમંત એમ. પ્રચ્છક

તારીખ : ૨૮/૦૭/૨૦૨૬

ચુકાદો

૧. અપીલકર્તા – મૂળ ફરિયાદીએ ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતા, ૧૯૭૩ (હવે પછી સંક્ષિપ્તમાં ‘ધી કોડ’ તરીકે ઓળખાશે) ની કલમ ૩૭૮ હેઠળ વિદ્વાન મેટ્રોપોલિટન મેજિસ્ટ્રેટ, કોર્ટ નં. ૬, અમદાવાદ (હવે પછી ‘ટ્રાયલ કોર્ટ’ તરીકે ઓળખાશે) દ્વારા ક્રિમિનલ કેસ નં. ૫૪૫૭/૨૦૦૮ માં પસાર કરાયેલા તારીખ ૨૮.૦૨.૨૦૧૨ ના ચુકાદા અને હુકમ સામે હાલની અપીલ દાખલ કરેલ છે, જેના દ્વારા ટ્રાયલ કોર્ટે મૂળ આરોપી (હાલના સામાવાળા નં. ૧) ને પ્રિવેન્શન ઓફ ફૂડ એડલ્ટરેશન એક્ટ, ૧૯૫૪ (હવે પછી સંક્ષિપ્તમાં ‘સદર એક્ટ’ તરીકે ઓળખાશે) ની કલમ ૧૬ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર એવી કલમ ૭ હેઠળના ગુનાઓમાંથી નિર્દોષ છોડી મૂકેલ છે.

૨. ફરિયાદપક્ષના કેસની ટૂંકી હકીકતો એવી છે કે અપીલકર્તા – મૂળ ફરિયાદીએ તેમના પટાવાળા જયંતિભાઈ જી. સોલંકી સાથે તારીખ ૨૦.૦૬.૨૦૦૮ ના રોજ આશરે સવારે ૧૧:૩૦ વાગ્યે જી/૧૬, શ્રીજી કોમ્પ્લેક્સ, કે.કે. નગર રોડ, ઘાટલોડિયા, અમદાવાદ ખાતે આવેલી હર્ષ ડેરીની મુલાકાત લીધી હતી, જ્યાં સામાવાળા-આરોપી પોતાના વ્યવસાયિક કામકાજ ચલાવતા હતા. અપીલકર્તાએ અશ્વિનભાઈ જગજીવનભાઈ અંબાસાલા નામના પંચ સાક્ષીની હાજરીમાં સામાવાળા-આરોપીના પરિસરનું નિરીક્ષણ કર્યું હતું અને નિરીક્ષણ દરમિયાન ડેરીના ડીપ-ફ્રીઝરમાંથી દૂધનું

એલ્યુમિનિયમનું કેન મળી આવ્યું હતું. પૂછપરછ કરતાં એવી માહિતી આપવામાં આવી હતી કે સદર દૂધ ગાયનું હતું જે રૂ. ૧૮/- પ્રતિ લિટરના ભાવે વેચવામાં આવતું હતું. બાદમાં, ફરિયાદીએ રૂ. ૨૭/- ની ચુકવણી કરીને તે ગાયનું ૧૫૦૦ મિ.લિ. દૂધ ખરીદ્યું હતું. સદર એક્ટ હેઠળ નિર્ધારિત પ્રક્રિયાનું પાલન કર્યા પછી, ફરિયાદીએ સામાવાળા-આરોપી દ્વારા સૂકા અને સ્વચ્છ પાંજર વડે સમાન રીતે હલાવ્યા પછી એલ્યુમિનિયમના કેનમાંથી તે ગાયના દૂધના નમૂના એકત્રિત કર્યા હતા અને તેને ટમ્બલરમાં ભર્યા હતા. ત્યારબાદ, ફરિયાદીએ ટમ્બલરમાં રહેલા સદર ગાયના દૂધને સ્વચ્છ અને સૂકી સ્ટીલની ચમચી વડે હલાવ્યું હતું અને ત્રણ ખાલી, સ્વચ્છ અને લેબલવાળી કાચની બોટલોમાં તે ગાયના દૂધના ત્રણ સરખા નમૂના લીધા હતા જેમાં સદર દૂધને સાચવવા માટે ૪૦-૪૦ ટીપાં ફોર્મેલિનનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો અને બાદમાં ત્રણેય નમૂનાઓને એર ટાઈટ કેપ્સ વડે સીલ કરવામાં આવ્યા હતા, અને સીલ પેકિંગ માટે પટાવાળાને સોંપવામાં આવ્યા હતા. ત્યારબાદ, નમૂનાનો એક ભાગ તપાસ માટે પબ્લિક એનાલિસ્ટને મોકલવામાં આવ્યો હતો. પબ્લિક એનાલિસ્ટના રિપોર્ટ મુજબ, એવું જણાયું હતું કે નમૂનામાં વજનથી ૭.૭૬% મિલ્ક સોલિડ નોટ ફેટ (એસએનએફ) મળી આવ્યું હતું, જ્યારે પી.એફ.એ. નિયમો, ૧૯૫૫ મુજબ વજનથી ૮.૫% હોવું જોઈતું હતું. તેથી, રિપોર્ટમાં એવો અભિપ્રાય આપવામાં આવ્યો હતો કે દૂધનો નમૂનો નિર્ધારિત ધોરણો અનુસાર ન હોવાથી ભેળસેળયુક્ત હતો. તેથી, સક્ષમ સત્તાધિકારી પાસેથી આરોપી સામે કેસ

ચલાવવાની મંજૂરી મેળવ્યા પછી, ફરિયાદીએ સદર એક્ટની કલમ ૧૬ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર એવી કલમ ૭ ના ભંગ બદલ વિદ્વાન મેટ્રોપોલિટન મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ ફરિયાદ દાખલ કરી હતી.

૨.૨ ટ્રાયલ પૂર્ણ થયા પછી, વિદ્વાન મેટ્રોપોલિટન મેજિસ્ટ્રેટ, કોર્ટ નં. ૬, અમદાવાદે હાલના આરોપીને સદર એક્ટની કલમ ૧૬ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર એવી કલમ ૭ હેઠળના ગુનામાંથી નિર્દોષ છોડી મૂક્યા હતા.

૩. રેકર્ડ પરથી જણાય છે કે કેસ સાબિત કરવા માટે, ફરિયાદપક્ષે નીચે મુજબના મૌખિક તેમજ દસ્તાવેજી પુરાવા રજૂ કર્યા છે:-

૧. આંક - ૨: પબ્લિક એનાલિસ્ટનો રિપોર્ટ

૨. આંક - ૩: સી.એફ.એલ. રિપોર્ટ

૩. આંક - ૩૫: સાક્ષી નં. ૧ કેતનભાઈ એ. મહેતા, ફૂડ ઇન્સ્પેક્ટરની જુબાની

૪. આંક - ૩૬: ફરિયાદીની નિમણૂકના ગેઝેટની ઝેરોક્સ નકલ

૫. આંક - ૩૭: મૂળ જાણ પત્ર (ઇન્ટિમેશન)

૬. આંક - ૩૮: મૂળ કેશ મેમો

૭. આંક - ૩૯: મૂળ પહોંચ

૮. આંક - ૪૦: ફોરવર્ડિંગ પત્ર

૯. આંક - ૪૧: રજી. એ.ડી. પોસ્ટ દ્વારા મોકલવાની વિન્ડો સ્લિપ

૧૦. આંક - ૪૨: એકનોલેજમેન્ટ (સ્વીકૃતિ)

૧૧. આંક - ૪૩: એલ.એચ.એ. ના પત્રની ઓફિસ નકલ

૧૨. આંક - ૪૪: પી.એ. શ્રી સોનીની નિમણૂકના ગેઝેટની ઝેરોક્સ નકલ

૧૩. આંક - ૪૫: એ.એમ.સી. માં એલ.એચ.એ. તરીકે એમ.ઓ.એચ. ને
આપવામાં આવેલી સત્તાઓ અંગેના ગેઝેટની ઝેરોક્સ નકલ

૧૪. આંક - ૪૬: એ.એમ.સી. માં મંજૂરી આપનાર સત્તાધિકારી તરીકે ડેપ્યુટી
એમ.સી. ને આપવામાં આવેલી સત્તાઓ અંગેના ગેઝેટની નકલ

૧૫. આંક - ૪૭: એ.એમ.સી. માં આંક-૪૫ અને આંક-૪૬ માં કરવામાં
આવેલા ભૂલ સુધારણાની નકલ

૧૬. આંક - ૪૮: એ.એમ.સી. માં ડેપ્યુટી એમ.સી. તરીકે શ્રી એમ.એસ.
પટેલની નિમણૂક અંગેના ઠરાવની ઝેરોક્સ નકલ

૧૭. આંક - ૪૯: એ.એમ.સી. માં એમ.ઓ.એચ. તરીકે ડૉ. એસ.પી.
કુલકર્ણીની નિમણૂક અંગેના ઓફિસ ઓર્ડરની ઝેરોક્સ નકલ

૧૮. આંક - ૫૦: એ.એમ.સી. માં એમ.ઓ.એચ. તરીકે ડૉ. એસ.પી.

કુલકર્ણીની નિમણૂક અંગેના જી.ટી.ડી.એસ. ઓર્ડરની નકલ

૧૯. આંક - ૫૧: એ.એમ.સી. માં એમ.ઓ.એચ. તરીકે ડૉ. એસ.પી.

કુલકર્ણીની નિમણૂક અંગે રાજ્ય સરકાર દ્વારા આપવામાં આવેલી
મંજૂરીના ગેઝેટની નકલ

૪. ત્યારબાદ, આરોપી સામે આંક-૫૬ થી સદર ગુના માટે તહોમત ઘડવામાં આવ્યું હતું અને તેમને વાંચી સંભળાવી સમજાવતાં, આરોપીએ પોતાની સામેના ગુનાનો ઇનકાર કર્યો હતો, અને તદનુસાર આંક-૫૭ પર તેમની કેફિયત નોંધવામાં આવી હતી જેમાં પણ તેમણે ગુનાનો સ્પષ્ટ ઇનકાર કર્યો હતો. ત્યારબાદ, સદર કેસ ફરિયાદપક્ષના વધુ મૌખિક પુરાવા માટે રાખવામાં આવ્યો હતો.

૫. ત્યારબાદ, ફરિયાદપક્ષ વતી નીચે મુજબનો વધુ મૌખિક પુરાવો નોંધવામાં આવ્યો હતો:-

૨૦. આંક - ૫૧ સાક્ષી નં. ૩, પટાવાળા, જયંતિભાઈ જી. સોલંકીની જુબાની.

૬. પુરાવો બંધ થયા પછી, ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતા, ૧૯૭૩ ની કલમ ૩૧૩ હેઠળ આરોપીનું નિવેદન નોંધવામાં આવ્યું હતું જેમાં તેમણે કોઈ ગુનો કર્યો હોવાનો ઇનકાર કર્યો હતો અને જણાવ્યું હતું કે તેઓ નિર્દોષ છે.

૭. બંને પક્ષોને સાંભળ્યા પછી અને રેકર્ડ પરના પુરાવા ધ્યાનમાં લીધા પછી, ટ્રાયલ કોર્ટે વાદગ્રસ્ત ચુકાદા અને હુકમ દ્વારા આરોપીને તેની સામે લગાવવામાં આવેલા તમામ તહોમતોમાંથી નિર્દોષ છોડી મૂક્યા હતા.
૮. નિર્દોષ છોડી મૂકવાના ઉપરોક્ત ચુકાદા અને હુકમથી વ્યથિત અને અસંતુષ્ટ થઈને અપીલકર્તા – ગુજરાત રાજ્યે હાલની અપીલ દાખલ કરી છે.
૯. અપીલકર્તા – મૂળ ફરિયાદીના વિદ્વાન વકીલ શ્રીમતી કલ્પના રાવલ વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલ શ્રી આયુષ ભંડારી, સામાવાળા નં. ૧ – મૂળ આરોપી તરફે વિદ્વાન વકીલ શ્રી એમ.ડી. મોદી અને સામાવાળા નં. ૨ – ગુજરાત રાજ્ય તરફે વિદ્વાન એડિશનલ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર સુશ્રી જ્યોતિ ભટ્ટને વિગતવાર સાંભળવામાં આવ્યા.
૧૦. અપીલકર્તા – મૂળ ફરિયાદી વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલ શ્રી ભંડારીએ અપીલની મેમોમાં વર્ણવેલી હકીકતો જ રજૂ કરી છે અને એવી પણ રજૂઆત કરી છે કે ફરિયાદપક્ષે સાક્ષીઓની તપાસ કરી છે અને દસ્તાવેજી પુરાવા રજૂ કર્યા છે, આ હકીકત હોવા છતાં, ટ્રાયલ કોર્ટે નિર્દોષ છોડવાનો ચુકાદો અને હુકમ પસાર કરવામાં તેનું સાચા અને યોગ્ય પરિપ્રેક્ષ્યમાં મૂલ્યાંકન કર્યું નથી. વિદ્વાન વકીલ શ્રી ભંડારીએ, સમગ્ર મૌખિક તેમજ દસ્તાવેજી પુરાવાઓનો સંદર્ભ આપતાં, વાદગ્રસ્ત ચુકાદા અને હુકમને પડકાર્યો હતો અને રજૂઆત કરી હતી કે ટ્રાયલ કોર્ટે આરોપીને કથિત ગુના સાથે જોડતા પુરાવાઓને તેના યોગ્ય પરિપ્રેક્ષ્યમાં ધ્યાનમાં લીધા નથી અને ફરિયાદપક્ષ પણ આરોપી સામે

લગાવવામાં આવેલા તહોમતો સાબિત કરવામાં સક્ષમ રહ્યું છે. સાક્ષીઓના પુરાવા અને આરોપી વિરુદ્ધ એકત્રિત કરવામાં આવેલી સામગ્રીનો સંદર્ભ આપતાં, વિદ્વાન વકીલ શ્રી ભંડારીએ રજૂઆત કરી હતી કે ફરિયાદપક્ષે ફરિયાદપક્ષના કેસને સમર્થન આપનારા સાક્ષીઓની તપાસ કરીને આરોપી સામે કેસ સ્થાપિત કર્યો છે, તેમ છતાં, ટ્રાયલ કોર્ટે આ સાક્ષીઓના પુરાવાઓને નકારી કાઢ્યા છે અને અવિશ્વાસ કર્યો છે. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે સાક્ષીઓએ ફરિયાદપક્ષના કેસને સંપૂર્ણ સમર્થન આપ્યું છે, તેમ છતાં, ટ્રાયલ કોર્ટે તેની કદર કરી નથી અને નિર્દોષ છોડવાનો ચુકાદો અને હુકમ પસાર કર્યો છે જે ગેરકાયદે અને અન્યાયી છે. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે તે સુસ્થાપિત કાનૂની સ્થિતિ છે કે જો એકમાત્ર સાક્ષીનો પુરાવો વિશ્વસનીય અને ભરોસાપાત્ર હોય તો તે દોષિત ઠેરવવા માટે પૂરતો છે અને હાલના કેસમાં, તમામ સાક્ષીઓના પુરાવા વિશ્વસનીય અને ભરોસાપાત્ર હોવા છતાં, કોઈ યોગ્ય કારણ વિના, ટ્રાયલ કોર્ટે સાક્ષીઓના પુરાવાઓને અવિશ્વાસ કરીને નકારી કાઢ્યા છે.

૧૦.૧ વિદ્વાન વકીલ શ્રી ભંડારીએ રજૂઆત કરી હતી કે, જ્યાં સુધી પ્રિવેન્શન ઓફ ફૂડ એડલ્ટરેશન રૂલ્સ, ૧૯૫૫ ના નિયમ ૪(૪) ના પાલનનો સંબંધ છે, સેન્ટ્રલ ફૂડ લેબોરેટરીનો રિપોર્ટ (આંક ૩૧) સ્પષ્ટપણે આપું પાલન સ્થાપિત કરે છે. તેમણે દલીલ કરી હતી કે પબ્લિક એનાલિસ્ટે ખાસ નોંધ્યું હતું કે નમૂનાનું વિશ્લેષણ આઈએસ:૧૨૨૪:૧૯૭૭ પદ્ધતિ દ્વારા કરવામાં આવ્યું હતું, જેના દ્વારા પ્રિવેન્શન ઓફ ફૂડ એડલ્ટરેશન રૂલ્સની આઈટમ

એ.૧૧.૦૧.૧૧ હેઠળ નિર્ધારિત ધોરણ કરતાં મિલ્ક સોલિડ્સ-નોટ-ફેટ (એસએનએફ) નું પ્રમાણ ઓછું હોવાનું જણાયું હતું. હાલના કેસમાં, મિલ્ક સોલિડ્સ-નોટ-ફેટનું પ્રમાણ ૬.૫% હોવાનું જણાયું હતું, જે ૮.૫% ના નિર્ધારિત લઘુત્તમ ધોરણ કરતાં ઓછું છે. તેથી, એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે સેન્ટ્રલ ફૂડ લેબોરેટરીએ યોગ્ય રીતે અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે નમૂનો પ્રિવેન્શન ઓફ ફૂડ એડલ્ટરેશન એક્ટ અને તે હેઠળ ઘડવામાં આવેલા નિયમો હેઠળ ગાયના દૂધ માટે નિર્ધારિત ધોરણને અનુરૂપ નથી. મિલ્ક સોલિડ્સ-નોટ-ફેટનું પ્રમાણ લઘુત્તમ નિર્ધારિત ધોરણ કરતાં ઓછું હોવાથી, એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે નિર્દોષ છોડવાનો વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને હુકમ પસાર કરતી વખતે ટ્રાયલ કોર્ટ પુરાવાનું યોગ્ય મૂલ્યાંકન કરવામાં નિષ્ફળ ગઈ છે. વિદ્વાન વકીલ શ્રી ભંડારીના મતે, ટ્રાયલ કોર્ટે આરોપીને દોષિત ઠેરવવા જોઈતા હતા અને જરૂરી સજા લાદવી જોઈતી હતી. તેમણે હાલની અપીલ મંજૂર કરવા અને નિર્દોષ છોડવાના વાદગ્રસ્ત ચુકાદા અને હુકમને કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરવા અરજ કરેલ છે.

૧૧. તેનાથી વિપરીત, સામાવાળા-આરોપી તરફે વિદ્વાન વકીલ શ્રી મોદીએ વાદગ્રસ્ત ચુકાદા અને હુકમને સમર્થન આપ્યું હતું અને રજૂઆત કરી હતી કે ટ્રાયલ કોર્ટે આરોપીને તેની સામેના તહોમતોમાંથી નિર્દોષ છોડવામાં કાયદા કે હકીકતની કોઈ ભૂલ કરી નથી. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે, તારીખ ૨૦.૦૬.૨૦૦૮ ના રોજ અપીલકર્તા-ફૂડ ઇન્સ્પેક્ટર દ્વારા સામાવાળા પાસેથી નમૂનો લેતી વખતે લેવાયેલા દૂધના નમૂનાનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી,

નમૂનો લેવા માટે નિયમો, ૧૯૫૫ ના નિયમ ૧૪ હેઠળ નિર્ધારિત ફરજિયાત જોગવાઈઓનું પાલન કરવામાં આવ્યું ન હતું. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે, નમૂનો લેતી વખતે અપીલકર્તાએ ફોર્મેલિન ઉમેર્યું હતું; જોકે, ફોર્મેલિન ઉમેરવા માટે એક નિર્ધારિત પદ્ધતિ છે, અને આ સંબંધમાં ધોરણ આ કોર્ટ દ્વારા ચુકાદાઓની શ્રેણીમાં પહેલેથી જ નક્કી કરવામાં આવ્યું છે. તેથી, ટ્રાયલ કોર્ટે વાદગ્રસ્ત ચુકાદાના ફરરા ૧૬ માં આ પાસાં પર યોગ્ય રીતે વિચારણા કરી છે, જેમાં આ મુદ્દાઓની વિગતવાર ચર્ચા કરવામાં આવી છે. તે ધ્યાનમાં લીધા પછી, ટ્રાયલ કોર્ટ યોગ્ય રીતે એવા નિષ્કર્ષ પર આવી છે કે ફરિયાદપક્ષ સામાવાળા-આરોપી સામે પોતાનો કેસ સ્થાપિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયો છે. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે નિયમો, ૧૯૫૫ ના નિયમ ૪(૪) ની ફરજિયાત જોગવાઈઓનો ભંગ થયો હતો, જે પ્રકૃતિમાં ફરજિયાત છે અને તેનું ચુસ્તપણે પાલન કરવું જરૂરી છે. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે ટ્રાયલ કોર્ટે વાદગ્રસ્ત ચુકાદાના ફરરા ૧૮, ૧૯ અને ૨૦ માં સદર તારણો યોગ્ય રીતે નોંધ્યા છે, જેમાં ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે અપીલકર્તા ઉપરોક્ત જોગવાઈઓનું પાલન કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યા છે. આ કોર્ટના નિર્ણયોનો સંદર્ભ આપ્યા પછી અને કેસની હકીકતો અને સંજોગોને ધ્યાનમાં લીધા પછી, ટ્રાયલ કોર્ટે યોગ્ય રીતે નિર્દોષ છોડવાનો વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને હુકમ પસાર કર્યો છે. તેમણે એવી પણ રજૂઆત કરી હતી કે હાલના કેસમાં સીએફએલ દ્વારા સામાવાળા પાસેથી નમૂનો એકત્રિત કર્યાની તારીખથી લગભગ ૨ વર્ષના સમયગાળા પછી નમૂનાની તપાસ કરવામાં આવી છે,

જેના માટે વિદ્વાન વકીલ શ્રી મોદીએ [૨૦૦૭] ૨ એફ.એ.સી. ૩૦૬ માં રિપોર્ટ થયેલા સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત વિ. કિરીટભાઈ ખુશાલભાઈ પટેલ (માલિક) ના કેસમાં આ કોર્ટના નિર્ણયનો સંદર્ભ આપ્યો હતો અને આધાર રાખ્યો હતો, જેમાં નીચે મુજબ અવલોકન અને ઠરાવ કરવામાં આવ્યો છે:

“૬. હાલના કેસમાં, કેટલીક હકીકતો નોંધવા યોગ્ય છે, જે દર્શાવે છે કે ટ્રાયલ કોર્ટના હુકમમાં કોઈ હસ્તક્ષેપની જરૂર નથી અને નિર્દોષ છૂટકારો બહાલ રાખવાને પાત્ર છે.

(એ) ખાદ્ય પદાર્થનો નમૂનો ગાયના દૂધનો હતો.

(બી) પૃથક્કરણ માટે ગાયનું દૂધ ૨૯મી માર્ચ, ૧૯૮૯ ના રોજ ખરીદવામાં આવ્યું હતું. સેન્ટ્રલ ફૂડ લેબોરેટરી દ્વારા લગભગ ૭ મહિનાના સમયગાળા પછી તેની તપાસ કરવામાં આવી હતી, જે આંક ૯ એટલે કે સેન્ટ્રલ ફૂડ લેબોરેટરીના પ્રમાણપત્ર પરથી જણાય છે.

(સી) નમૂનો એકત્રિત કરવા અને સેન્ટ્રલ ફૂડ લેબોરેટરીના છેડે તેની તપાસ વચ્ચેનો સમયગાળો ખાદ્ય પદાર્થ પોતાની મૂળ ક્ષમતા જાળવી ન રાખવાની સંભાવના ઊભી કરે છે. વિકેતા પાસેથી એકત્રિત કરતી વખતે ખાદ્ય પદાર્થને યોગ્ય રીતે હલાવવામાં આવ્યો ન હતો અને એકરૂપ બનાવવામાં આવ્યો ન હતો કારણ કે ફૂડ ઇન્સ્પેક્ટરની જુબાની આ પાસાં વિશે સ્પષ્ટપણે મૌન છે.

(ડી) આક્ષેપિત ખામી મિલ્ક ફેટ અને મિલ્ક સોલિડ નોટ ફેટની છે.

(ઇ) શ્રી પંડ્યા દ્વારા ટાંકવામાં આવેલ નિર્ણય બલ્કે બચાવપક્ષ – મૂળ આરોપીના કેસને મદદ કરે છે, કારણ કે તે નિર્ણયમાં પણ એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે કે નમૂનાનો સંગ્રહ કરવા માટે સ્વચ્છ અને સૂકી બોટલોનો ઉપયોગ કરીને કાયદાની ફરજિયાત જોગવાઈનું પાલન કરવાની જ નહીં પરંતુ ઉપયોગમાં લેવાયેલી બોટલો સ્વચ્છ અને સૂકી હતી તેવા પુરાવા રજૂ કરીને કોર્ટને સંતુષ્ટ કરવાની ફરજ પણ ફરિયાદપક્ષ પર લાદવામાં આવી છે. સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત વિ. ભૂપેન્દ્ર એમ. મહેતા (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં ચુકાદાના ફકરા ૯ અને ૯.૧ નીચે મુજબ નિર્ધારિત છે:-

‘ફકરો ૯: શ્રી વોરાએ રજૂઆત કરી હતી કે બોટલોની સફાઈ વિશે ચોક્કસ પ્રશ્ન પૂછવામાં આવ્યો હતો, પરંતુ સાક્ષી દ્વારા કોઈ જવાબ આપવામાં આવ્યો નથી અને જે જણાવવામાં આવ્યું છે તે એ છે કે બોટલો આઠ દિવસથી તેમના કબજામાં પડી હતી. તેથી, બોટલો સાફ કરવામાં આવી હતી કે નહીં, તે ફરિયાદપક્ષ દ્વારા સ્થાપિત કરવામાં આવ્યું નથી. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે ફૂડ ઇન્સ્પેક્ટરે એવું જણાવ્યું નથી કે તેમણે પોતે તેને સાફ કરી હતી અથવા તેમની દેખરેખ હેઠળ બોટલો સાફ કરવામાં આવી હતી અને ત્યારબાદ, બોટલો યોગ્ય રીતે રાખવામાં આવી હતી. એ નોંધવું જરૂરી છે કે નમૂનાનો સંગ્રહ કરવા માટે સ્વચ્છ અને સૂકી બોટલોનો ઉપયોગ કરીને કાયદાની ફરજિયાત જોગવાઈનું પાલન કરવાની જ નહીં પરંતુ ટ્રાયલ કોર્ટમાં ઉપયોગમાં લેવાયેલી બોટલો સ્વચ્છ અને સૂકી હતી તેવો પુરાવો આપીને કોર્ટને સંતુષ્ટ કરવાની ફરજ પણ ફરિયાદપક્ષ પર છે.

૨૧ (૨) જી.એલ.આર. ૧૩૬ માં રિપોર્ટ થયેલા એમ.બી. રિસાલદાર વિ. રાધેશ્યામ ના કેસમાં, આ કોર્ટે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

“મને પણ એવું લાગે છે કે જ્યારે કોઈ સાક્ષીએ એવી જુબાની આપી હોય કે કાયની બોટલો સાફ અને સૂકવવામાં આવી હતી, ત્યારે કેટલીકવાર નરી આંખે માત્ર દેખાવ પૂરતો ન હોઈ શકે. જો તેને એવો પ્રશ્ન પૂછવામાં ન આવ્યો હોત કે તે કેવી રીતે કહી શકે કે કાયની બોટલો સાફ અને સૂકવવામાં આવી હતી, તો કદાચ બાબત ત્યાં જ પૂરી થઈ ગઈ હોત. પરંતુ તેણે જણાવ્યું છે કે પટાવાળાએ બોટલો સાફ કરી સૂકવી હતી અને તેને કબાટમાં મૂકી હતી. પુરાવાની આ સ્થિતિમાં, બોટલો યોગ્ય રીતે સાફ અને સૂકવવામાં આવી હતી અને તેને કબાટમાં મૂકીને યોગ્ય રીતે બંધ કરવામાં આવી હતી તે દર્શાવવા માટે તે પટાવાળાની તપાસ કરવાની ફરિયાદપક્ષની ફરજ હતી.”

૯.૧ તે કેસમાં, જો પુરાવામાં શબ્દો એવી અસરવાળા હોત કે બોટલો આઠ દિવસ પહેલાં સાફ કરવામાં આવી હતી, અને કબાટમાં રાખવામાં આવી હતી, તો કોર્ટે તેને સ્વીકારવામાં કોઈ સંકોચ ન હોત, પરંતુ વાક્ય યોગ્ય રીતે લખાયેલું ન હોવાથી, તે બોટલોની ‘ખરીદી’ નો સંદર્ભ આપે છે કે ‘સફાઈ’ નો તે કહેવું મુશ્કેલ છે. તેથી પણ, તેનો લાભ આરોપીને મળવો જોઈએ. પરિણામે, અપીલ ફગાવી દેવામાં આવે છે.’ ”

૧૧.૧ જ્યાં સુધી દૂધની તપાસ માટે પબ્લિક એનાલિસ્ટ દ્વારા અપનાવવામાં આવેલી પદ્ધતિનો સંબંધ છે, વિદ્વાન વકીલ શ્રી મોદીએ [૧૯૯૮] એસ.સી.સી. (કિ.) પકજ માં રિપોર્ટ થયેલા કોર્પોરેશન ઓફ ધ સિટી ઓફ નાગપુર વિ. નીતમ માણિકરાવ કતૂરે અને અન્ય ના કેસમાં નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્ણયનો સંદર્ભ આપ્યો હતો અને આધાર રાખ્યો હતો, જેમાં નીચે મુજબ અવલોકન અને ઠરાવ કરવામાં આવ્યો છે:

“હાઇકોર્ટે સંકેત આપ્યો છે કે સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર વિ. નારાયણ દેવલુ શાનભાગ (૧૯૭૯) ૩ સીઆર એલઆર ૧૭૦ (બોમ્બે) માં બોમ્બે હાઇકોર્ટે ઠરાવ્યું હોવા છતાં કે ખાદ્ય પદાર્થની ગુણવત્તાના વિશ્લેષણની ગર્બર્સ પદ્ધતિ ખાતરીપૂર્વકની ગુણવત્તા અને ચોકસાઈવાળી ન હતી અને આવી પદ્ધતિ ઇન્ડિયન સ્ટાન્ડર્ડ ઇન્સ્ટિટ્યૂટ દ્વારા પ્રમાણિત ન હતી. તેમ છતાં પબ્લિક એનાલિસ્ટે ગર્બર્સ પદ્ધતિ અપનાવી હતી અને આવા રિપોર્ટના આધારે ફરિયાદપક્ષનો કેસ શરૂ કરવામાં આવ્યો હતો. આ બાબતને ધ્યાનમાં રાખીને હાઇકોર્ટે નિર્દોષ છોડવાના હુકમમાં હસ્તક્ષેપ કરવાનો ઇરાદો રાખ્યો ન હતો. અમારા મતે, હાઇકોર્ટે વાજબી અભિપ્રાય લીધો છે અને આ કોર્ટ દ્વારા હસ્તક્ષેપ અયોગ્ય છે. અપીલ, તેથી, નિષ્ફળ જાય છે અને તદનુસાર ફગાવી દેવામાં આવે છે.”

૧૧.૨ જ્યાં સુધી નિયમો, ૧૯૫૫ ના નિયમ ૧૪ ની જોગવાઈઓના પાલનનો સંબંધ છે, વિદ્વાન વકીલ શ્રી મોદીએ [૨૦૦૭] ૧ એફ.એ.સી. ૪૬૫ માં રિપોર્ટ થયેલા સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત વિ. નરોત્તમભાઈ છગનભાઈ ઠક્કર અને અન્ય ના કેસમાં આ કોર્ટના નિર્ણયનો સંદર્ભ આપ્યો હતો અને આધાર રાખ્યો હતો, જેમાં નીચે મુજબ અવલોકન અને ઠરાવ કરવામાં આવ્યો છે:

“૮. આ કોર્ટે બાબતના ગુણદોષ પર પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલોને સાંભળ્યા અને કાગળોનું અવલોકન કર્યું. ફૂડ ઇન્સ્પેક્ટરની જુબાની અને ખાસ કરીને તેમની ઊલટતપાસનું અવલોકન દર્શાવે છે કે પ્રશ્નવાળો ખાદ્ય પદાર્થ પ્રથમ તબક્કે તપેલીમાં એકત્રિત કરવામાં આવ્યો હતો જેને કોઈપણ પ્રકારનો કણ ખાદ્ય પદાર્થમાં જતો અટકાવવા માટે સાફ કરવામાં આવી હોવાનું કે સાફ કરાવવામાં આવી હોવાનું ક્યાંય જણાવવામાં આવ્યું નથી. વાસ્તવમાં ફૂડ ઇન્સ્પેક્ટર દ્વારા એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે વાસણ એટલે કે તપેલી ભીની હતી, જોકે ત્યારબાદ એવું કહેવામાં આવ્યું હતું કે દૂધ રેડતાં પહેલાં વાસણ સૂકવવામાં આવ્યું હતું. જોકે તે ક્યારે સૂકવવામાં આવ્યું હતું અને કોના દ્વારા સૂકવવામાં આવ્યું હતું, તે ફૂડ ઇન્સ્પેક્ટર દ્વારા જણાવવામાં આવ્યું નથી. આ હકીકત અને એ હકીકત સાથે મળીને કે ૫૦૦ મિ.લિ. દૂધના ૨ પાઉચ ખરીદવામાં આવ્યા હતા અને વાસણમાં રેડવામાં આવ્યા હતા અને ત્યારબાદ ૨૫૦ મિ.લિ. વિકેતાને પાછું આપવામાં આવ્યું હતું અને માત્ર

૭૫૦ મિ.લિ. દૂધ રાખવામાં આવ્યું હતું. આ હકીકત દર્શાવે છે કે વજનમાં હલકી હોવાના કારણે ચરબી દૂધના ઉપરના ભાગમાં રહી ગઈ હોઈ શકે છે જે ૨૫૦ મિ.લિ. ના સ્વરૂપમાં વિકેતાને પરત કરવામાં આવી હતી. એ પણ નોંધવા યોગ્ય છે કે નમૂનાના ખાદ્ય પદાર્થને એકત્રિત કરવા અને સાચવવા માટે ઉપયોગમાં લેવાયેલી બોટલો પણ નિયમોની કલમ ૧૪ હેઠળ જરૂરી મુજબ સાફ હોવાનું સાબિત થયું નથી. આ કોર્ટે ૧૯૯૯ (૧) જી.એલ.એચ. પાના ૨૨૭ માં રિપોર્ટ થયેલા સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત વિ. ભૂપેન્દ્ર એમ. મહેતા ના કેસમાં અવલોકન કર્યું છે કે, નમૂનાનો સંગ્રહ કરવા માટે સ્વચ્છ અને સૂકી બોટલોનો ઉપયોગ કરીને કાચદાની ફરજિયાત જોગવાઈનું પાલન કરવાની જ નહીં પરંતુ ઉપયોગમાં લેવાયેલી બોટલો સ્વચ્છ અને સૂકી હતી તેવા પુરાવા રજૂ કરીને કોર્ટને સંતુષ્ટ કરવાની ફરજ પણ ફરિયાદપક્ષ પર છે. તેથી ટ્રાયલ કોર્ટના સંતોષ માટે દર્શાવવા માટે પ્રતીતિકારક પુરાવા દ્વારા સાબિત કરવાની ફરિયાદપક્ષ પર બંધનકર્તા ફરજ છે કે નિયમોની જોગવાઈ ૧૪ નું યોગ્ય પાલન થયું હતું.”

૧૧.૩ વિદ્વાન વકીલ શ્રી મોદીએ તેથી રજૂઆત કરી હતી કે આરોપી સામે આક્ષેપિત ગુનાના ઘટકો વાજબી શંકાથી પર સાબિત થયા નથી અને તેથી ટ્રાયલ કોર્ટે આરોપીને યોગ્ય રીતે નિર્દોષ છોડી મૂક્યા છે કારણ કે ફરિયાદી આરોપી સામે લગાવવામાં આવેલ તહોમત સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયા

છે. તેમણે એવી પણ રજૂઆત કરી હતી કે આરોપીને પ્રશ્નવાળા કથિત ગુના સાથે જોડતો રજમાત્ર પુરાવો નથી. તેમણે વાદગ્રસ્ત ચુકાદાને બહાલ રાખવા અને હાલની અપીલ ફગાવી દેવા અરજ કરેલ છે.

૧૨. ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા નિર્દોષ છોડવાના વાદગ્રસ્ત ચુકાદા અને હુકમનું અવલોકન કરતાં, નિર્ધારણ માટે નીચે મુજબના પ્રશ્નો ઉપસ્થિત થાય છે:-

(૧) શું ટ્રાયલ કોર્ટ નિર્દોષ છોડવાનો ચુકાદો અને હુકમ પસાર કરવામાં વાજબી છે.

(૨) શું ટ્રાયલ કોર્ટે કારણો નોંધવામાં ફરિયાદપક્ષ દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવાનું યોગ્ય મૂલ્યાંકન કર્યું છે.

(૩) શું નિર્દોષ છોડવાના વાદગ્રસ્ત ચુકાદા અને હુકમમાં કોઈ ગેરકાયદેસરતા, અનિયમિતતા કે કોઈ વિકૃતિ છે.

૧૩. મેં સંબંધિત પક્ષકારો વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલોને સાંભળ્યા છે અને રેકર્ડ પર મુકાયેલી સામગ્રીનું અવલોકન કર્યું છે. મેં ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા વાદગ્રસ્ત ચુકાદા અને હુકમનું પણ અધ્યયન કર્યું છે. કેસની હકીકતોની પ્રથમ તપાસ કરવી જરૂરી છે. તારીખ ૨૦.૦૬.૨૦૦૮ ના રોજ, અપીલકર્તા-ફરિયાદી, જેઓ ફૂડ ઇન્સ્પેક્ટર તરીકે સેવા આપતા હતા, તેમણે પોતાના પટાવાળા સાથે લગભગ સવારે ૧૧:૩૦ વાગ્યે કે.કે. નગર રોડ, ઘાટલોડિયા, અમદાવાદ ખાતે આવેલી હાલના સામાવાળા-આરોપીની

માલિકીની હર્ષ ડેરીની મુલાકાત લીધી હતી. તેમણે પૃથક્કરણ માટે ગાયના દૂધનો નમૂનો એકત્રિત કરવાનો પોતાનો ઇરાદો જાહેર કર્યો હતો. ત્યારબાદ, તેમણે રૂ. ૨૭/- ચૂકવીને સામાવાળા પાસેથી ૧,૫૦૦ મિ.લિ. ગાયનું દૂધ ખરીદ્યું હતું. નિર્ધારિત પ્રક્રિયા અનુસાર નમૂનો એકત્રિત કર્યા પછી, તેમણે તેને તપાસ માટે પબ્લિક એનાલિસ્ટને મોકલ્યો હતો. પબ્લિક એનાલિસ્ટનો રિપોર્ટ મળતાં, એવું જણાયું હતું કે નમૂનો ગાયના દૂધ માટેના નિર્ધારિત ધોરણને અનુરૂપ ન હતો. તદનુસાર, પી.એફ.એ. એક્ટ, ૧૯૫૪ ની કલમ ૧૬ સાથે વંચાણે લેતાં કલમ ૭ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુના માટે સામાવાળા સામે ફરિયાદ દાખલ કરવામાં આવી હતી. ફરિયાદીએ સદર એક્ટની કલમ ૧૩(૨) ની જોગવાઈઓનું પાલન કર્યું હતું અને હાલના કેસમાં એવો કોઈ આક્ષેપ નથી કે સદર જોગવાઈનું પાલન કરવામાં આવ્યું ન હતું. ત્યારબાદ, ફરિયાદીએ કેસના કાગળો મંજૂરી આપનાર સત્તાધિકારીને મોકલ્યા હતા. રેકર્ડ અને પબ્લિક એનાલિસ્ટના રિપોર્ટની તપાસ કર્યા પછી, મંજૂરી આપનાર સત્તાધિકારીએ કાર્યવાહી માટે જરૂરી મંજૂરી આપી હતી. તદનુસાર, સામાવાળા સામે ફરિયાદ દાખલ કરવામાં આવી હતી. ટ્રાયલ દરમિયાન, ફરિયાદપક્ષે આંક ૩૫ પર કેતનભાઈ મહેતા, ફૂડ ઇન્સ્પેક્ટર અને આંક ૬૫ પર જગદીશભાઈ સોલંકી, પટાવાળાની તપાસ કરી હતી.

૧૪. બંને પક્ષોની રજૂઆતો અને કેસની હકીકતો ધ્યાનમાં લીધા પછી, ટ્રાયલ કોર્ટે ફરિયાદ ૧૪ પછીથી તેના કારણો નોંધ્યા હતા અને એવા નિષ્કર્ષ પર આવી

હતી કે અપીલકર્તા સામાવાળા સામે કેસ સ્થાપિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયા છે. ફરરા ૧૮ માં અવલોકન કર્યા મુજબ, ફરિયાદપક્ષ ગાયના દૂધના નમૂનાની જે પદ્ધતિ દ્વારા તપાસ અને વિશ્લેષણ કરવામાં આવ્યું હતું તે સ્થાપિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયું હતું. પુરાવા પરથી સ્પષ્ટ થયું કે પબ્લિક એનાલિસ્ટે આઈએસ:૧૨૨૪:૧૯૭૭ પદ્ધતિ અપનાવીને નમૂનાનું વિશ્લેષણ કર્યું હતું, જે માન્ય પદ્ધતિ ન હતી. તેથી, આ કોર્ટના વિવિધ નિર્ણયો ધ્યાનમાં લીધા પછી, ટ્રાયલ કોર્ટે અપીલકર્તાના કેસનો સ્વીકાર કરવાનો ઇનકાર કર્યો હતો. વધુમાં, પ્રિવેન્શન ઓફ ફૂડ એડલ્ટરેશન રૂલ્સ, ૧૯૫૫ ના નિયમ ૪(૪) ની ફરજિયાત જોગવાઈઓના કથિત અપરિપાલન સંબંધમાં, ટ્રાયલ કોર્ટે ફરરા ૧૯, ૨૦ અને ૨૧ માં બંને પક્ષોની સામસામેની દલીલોના સંદર્ભમાં પુરાવાની તપાસ કરી હતી અને ઠરાવ્યું હતું કે અપીલકર્તા સદર નિયમની ફરજિયાત જોગવાઈઓનું પાલન સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયા છે. હાલના કેસની હકીકતો જોતાં પણ, એવું જણાય છે કે ફરિયાદપક્ષે નિયમો, ૧૯૫૫ ના નિયમ ૧૪ ની ફરજિયાત જોગવાઈઓનું પાલન કર્યું નથી અને તેથી, આ કોર્ટના વિવિધ નિર્ણયો ધ્યાનમાં લીધા પછી, ટ્રાયલ કોર્ટે યોગ્ય રીતે નિર્દોષ છોડવાનો વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને હુકમ પસાર કર્યો છે. ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીને અને નમૂનો ભેગસેળયુક્ત હતો કે નહીં તે નક્કી કરવા માટે હાથ ધરવામાં આવનાર પરીક્ષણ સંબંધિત વિદ્વાન વકીલ શ્રી મોદી દ્વારા સંદર્ભિત અને આધાર રાખવામાં આવેલા નિર્ણયોને ધ્યાનમાં રાખીને, મારો એવો અભિપ્રાય છે કે ટ્રાયલ કોર્ટે વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને હુકમ પસાર કરવામાં

હકીકત અને કાયદાની કોઈ ભૂલ કરી નથી અને મને વાદગ્રસ્ત ચુકાદા અને હુકમમાં કોઈ ગેરકાયદેસરતા, વિકૃતિ કે ખામી જણાતી નથી જે આ કોર્ટ દ્વારા હસ્તક્ષેપની માગ કરતી હોય.

૧૫. નિર્ણયોની શ્રેણી દ્વારા તે સુસ્થાપિત છે કે અપીલ અદાલત પાસે જે પુરાવા પર નિર્દોષ છોડવાનો હુકમ આધારિત છે તેની સમીક્ષા કરવાની, પુનઃમૂલ્યાંકન કરવાની અને પુનર્વિચારણા કરવાની સંપૂર્ણ સત્તા છે. જોકે, અપીલ અદાલતે ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે નિર્દોષ છૂટકારાના કેસમાં આરોપીની તરફેણમાં બમણી ધારણા છે. પ્રથમ, ફોજદારી ન્યાયશાસ્ત્રના મૂળભૂત સિદ્ધાંત હેઠળ નિર્દોષતાની ધારણા તેને ઉપલબ્ધ છે કે જ્યાં સુધી સક્ષમ કાયદાની અદાલત દ્વારા તેને દોષિત સાબિત કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી દરેક વ્યક્તિ નિર્દોષ માનવામાં આવશે. બીજું, આરોપીએ પોતાનો નિર્દોષ છૂટકારો મેળવ્યો હોવાથી, તેની નિર્દોષતાની ધારણા ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા વધુ પુનઃપુષ્ટિ, પુનઃસ્થાપિત અને મજબૂત બને છે.

૧૬. વધુમાં, જો રેકર્ડ પરના પુરાવાના આધારે બે વાજબી તારણો શક્ય હોય, તો અપીલ અદાલતે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નોંધાયેલા નિર્દોષ છૂટકારાના તારણને ખતેલ પહોંચાડવી જોઈએ નહીં. વધુમાં, નિર્દોષ છોડવાના હુકમ સામેની અપીલમાં સત્તાઓનો ઉપયોગ કરતી વખતે, અપીલ કોર્ટ સામાન્ય રીતે નિર્દોષ છોડવાના હુકમમાં હસ્તક્ષેપ કરશે નહીં જ્યાં સુધી નીચલી અદાલતનો અભિગમ કોઈ પ્રત્યક્ષ ગેરકાયદેસરતાથી દૂષિત ન થયો હોય અને જે નિષ્કર્ષ

પર પહોંચ્યા હોય તે કોઈપણ વાજબી વ્યક્તિ દ્વારા પહોંચી શકાય તેમ ન હોય અને તેથી, નિર્ણયને વિકૃત તરીકે દર્શાવવામાં આવે. માત્ર એટલા માટે કે બે મંતવ્યો શક્ય છે, અપીલ કોર્ટ એવો અભિપ્રાય લેશે નહીં જે નીચેની અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલા ચુકાદાને ઉલટાવી દે. જોકે, જો અપીલ અદાલતનો એવો અભિપ્રાય હોય કે નીચેની અદાલત દ્વારા લેવાયેલો નિષ્કર્ષ વિકૃત છે અને અદાલતે કાયદાની પ્રત્યક્ષ ભૂલ કરી છે અને રેકર્ડ પરના મહત્વપૂર્ણ પુરાવાઓને નજરઅંદાજ કર્યા છે તો તેને પુરાવાની સમીક્ષા કરવાની સત્તા છે. આવા સંજોગોમાં અપીલ અદાલત પર એક ફરજ લાદવામાં આવે છે કે આરોપીઓ જે ગુના માટે તહોમતદાર છે તે ગુનાના કમિશન સાથે જોડાયેલા છે કે કેમ તે શોધવા માટે રેકર્ડ પર મુકાયેલી સામગ્રીના આધારે ન્યાયી નિર્ણય પર પહોંચવા માટે પુરાવાનું પુનઃમૂલ્યાંકન કરવું.

૧૭. (૨૦૦૭) ૪ એસ.સી.સી. ૪૧૫ માં રિપોર્ટ થયેલા ચંદ્રપ્પા અને અન્ય વિ. સ્ટેટ ઓફ કર્ણાટક ના કેસમાં નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા વ્યાપ અને સિદ્ધાંતો સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યા છે, ખાસ કરીને ફકરા નં. ૪૨ અને ૪૩ માં, જે બાદમાં [૨૦૨૨] ૩ એસ.સી.સી. ૪૭૧ માં રિપોર્ટ થયેલા રાજેશ પ્રસાદ વિ. સ્ટેટ ઓફ બિહાર અને અન્ય માં નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા પુનઃપુષ્ટિ કરવામાં આવ્યા હતા, જેમાં નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે નિર્દોષ છૂટકારાના કેસમાં સામાન્ય સિદ્ધાંતો સ્પષ્ટ કર્યા છે, ખાસ કરીને ફકરા નં. ૨૬ માં નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતના વિવિધ નિર્ણયોના આધારે સામાન્ય સિદ્ધાંતો નક્કી કરવામાં આવ્યા છે. ત્યારબાદ એ.આઈ.આર. ૨૦૨૪

એસ.સી. ૨૨૫૨ = (૨૦૨૪) ૮ એસ.સી.સી. ૧૪૯ માં રિપોર્ટ થયેલા બાબુ સાહેબગૌડા રુદ્રગૌડર વિ. સ્ટેટ ઓફ કર્ણાટક ના કેસમાં, નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે સમાન મુદ્દા સાથે વ્યવહાર કર્યો છે, ખાસ કરીને ફકરા નં. ૩૭ થી ૪૦ માં. તેથી, હું ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નોંધાયેલા તારણો સાથે સંપૂર્ણ સહમત છું.

૧૮. [૨૦૨૪] ૯ એસ.સી.સી. ૧૬૯ માં રિપોર્ટ થયેલા રમેશ વિ. સ્ટેટ ઓફ કર્ણાટક ના કેસમાં નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટના તાજેતરના નિર્ણયનો સંદર્ભ લેવો પણ યોગ્ય છે, જેમાં નામદાર સુપ્રીમ કોર્ટે ફકરા-૨૦ અને ૨૧ માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું અને અવલોકન કર્યું છે:-

“૨૦. આ તબક્કે, ચંદ્રપ્પા અને અન્ય વિ. સ્ટેટ ઓફ કર્ણાટક માં આ કોર્ટ દ્વારા તારવવામાં આવેલા સામાન્ય સિદ્ધાંતોનો સંદર્ભ લેવો સુસંગત રહેશે, જે નિર્દોષ છોડવાના ચુકાદા સામેની અપીલ સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે અપીલ કોર્ટની સત્તા સંબંધિત છે. સિદ્ધાંતો આ પ્રમાણે વંચાય છે:

‘૪૨. (૧) જે પુરાવા પર નિર્દોષ છોડવાનો હુકમ આધારિત છે તેની સમીક્ષા કરવાની, પુનઃમૂલ્યાંકન કરવાની અને પુનર્વિચારણા કરવાની અપીલ કોર્ટ પાસે સંપૂર્ણ સત્તા છે.

(૨) ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતા, ૧૯૭૩ આવી સત્તાના ઉપયોગ પર કોઈ મર્યાદા, નિયંત્રણ અથવા શરત મૂકતી નથી અને તેની સમક્ષના પુરાવા પર અપીલ કોર્ટ હકીકત અને કાયદા બંને પ્રશ્નો પર પોતાના નિષ્કર્ષ પર પહોંચી શકે છે.

(૩) વિવિધ અભિવ્યક્તિઓ, જેમ કે, “મહત્વપૂર્ણ અને આકર્ષક કારણો”, “સારા અને પૂરતા આધારો”, “ખૂબ જ મજબૂત સંજોગો”, “વિકૃત તારણો”, “સ્પષ્ટ ભૂલો”, વગેરે નિર્દોષ છૂટકારા સામેની અપીલમાં અપીલ કોર્ટની વ્યાપક સત્તાઓને ઘટાડવાના હેતુથી નથી. આવા શબ્દપ્રયોગો પુરાવાની સમીક્ષા કરવાની અને પોતાના નિષ્કર્ષ પર પહોંચવાની કોર્ટની સત્તાને ઘટાડવા કરતાં નિર્દોષ છૂટકારામાં હસ્તક્ષેપ કરવા માટે અપીલ કોર્ટની અનિચ્છા પર ભાર મૂકવા માટે વધુ “ભાષાના અલંકારો” ના સ્વરૂપમાં છે.

(૪) જોકે, અપીલ કોર્ટે ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે નિર્દોષ છૂટકારાના કેસમાં આરોપીની તરફેણમાં બમણી ધારણા છે. પ્રથમ, ફોજદારી ન્યાયશાસ્ત્રના મૂળભૂત સિદ્ધાંત હેઠળ નિર્દોષતાની ધારણા તેને ઉપલબ્ધ છે કે જ્યાં સુધી સક્ષમ અદાલત દ્વારા તેને દોષિત સાબિત કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી દરેક વ્યક્તિ નિર્દોષ માનવામાં આવશે. બીજું, આરોપીએ પોતાનો નિર્દોષ છૂટકારો મેળવ્યો હોવાથી, તેની નિર્દોષતાની ધારણા ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા વધુ પુનઃપુષ્ટિ, પુનઃસ્થાપિત અને મજબૂત બને છે.

(૫) જો રેકર્ડ પરના પુરાવાના આધારે બે વાજબી તારણો શક્ય હોય, તો અપીલ કોર્ટે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નોંધાયેલા નિર્દોષ છૂટકારાના તારણને ખલેલ પહોંચાડવી જોઈએ નહીં.

૨૧. રાજેન્દ્ર પ્રસાદ વિ. સ્ટેટ ઓફ બિહાર માં, આ કોર્ટની ત્રણ ન્યાયાધીશોની બેન્ચે ધ્યાન દોર્યું હતું કે નિર્દોષ છૂટકારા સામેની

અપીલમાં હાઈકોર્ટ માટે આરોપીના દોષના વિપરીત નિષ્કર્ષ પર પહોંચવા માટે ટ્રાયલ કોર્ટના કારણોને નકારી કાઢવા માટે રેકર્ડ પરથી સ્પષ્ટ અને વજનદાર આધારો દર્શાવવા આવશ્યક રહેશે. વધુમાં એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે, નિર્દોષ છૂટકારા સામેની અપીલમાં, સાક્ષીઓની વિશ્વસનીયતા વિશે હાઈકોર્ટ માટે વિપરીત મત લેવો કાયદેસર રીતે પૂરતો રહેશે નહીં અને તે એકદમ હિતાવહ છે કે હાઈકોર્ટ ખાતરીપૂર્વક જણાવે કે ટ્રાયલ કોર્ટ માટે તેમની જુબાનીને નકારી કાઢવી લગભગ અશક્ય હતી. આ ફોજદારી ન્યાયના ન્યાયશાસ્ત્રીય પાસાંના સાર તરીકે ઓળખવામાં આવ્યું હતું. આ દ્રષ્ટિએ જોતાં, અપીલ સાથે વ્યવહાર કરવામાં હાઈકોર્ટનો અણઘડ અભિગમ, જેના પરિણામે અપીલકર્તા નં. ૧ અને ૨ ને દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યા હતા, ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા તેમને શંકાનો લાભ આપીને નિર્દોષ છોડવાના સુસંગત અને સુવિચારિત ચુકાદાને ઉલટાવીને, ટકી શકે નહીં.”

૧૯. રેકર્ડ પરના સમગ્ર પુરાવા ધ્યાનમાં લેતાં, એ સ્પષ્ટપણે જણાય છે કે હાલના આરોપીને કથિત ગુના સાથે જોડવા માટે કોઈ વિશ્વસનીય પુરાવો નથી અને રેકર્ડ પરના પુરાવા વાજબી શંકાથી પર સાબિત કરવા માટે એટલા ખાતરીપૂર્વકના નથી કે આરોપીએ કથિત ગુનો કર્યો છે. તેથી, રેકર્ડ પરના પુરાવા પર આરોપીને દોષિત ઠેરવી શકાય નહીં.

૨૦. વાદગ્રસ્ત ચુકાદા અને હુકમનું અવલોકન કરતાં, એ સ્પષ્ટપણે જણાય છે

કે ટ્રાયલ કોર્ટ રેકર્ડ પરના પુરાવાનું મૂલ્યાંકન કરવામાં અને આરોપીને તેની સામે લગાવવામાં આવેલા તહોમતોમાંથી નિર્દોષ છોડવામાં હકીકત અને કાયદાની કોઈ ભૂલ કરી નથી. પુરાવાના પુનઃમૂલ્યાંકન પર પણ, એ સ્પષ્ટપણે જણાય છે કે ફરિયાદપક્ષ આરોપી સામે લગાવવામાં આવેલ તહોમત વાજબી શંકાથી પર સાબિત કરવામાં સદંતર નિષ્ફળ ગયું છે. તેથી, ટ્રાયલ કોર્ટનો વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને હુકમ ટકી શકે તેવો છે અને હાલની અપીલ ફગાવી દેવાને પાત્ર છે.

૨૧. ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાને લેતાં, હાલની અપીલ ગુણદોષ વિનાની છે અને તે ફગાવી દેવાને પાત્ર છે. પરિણામે, તે ફગાવી દેવામાં આવે છે. ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ નિર્દોષ છોડવાનો વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને હુકમ આથી બહાલ રાખવામાં આવે છે. જમીન ખત રદ કરવામાં આવે છે. રેકર્ડ અને કાર્યવાહી તાત્કાલિક સંબંધિત ટ્રાયલ કોર્ટને પરત મોકલવામાં આવે.

(હેમંત એમ. પ્રચ્છક, ન્યાયમૂર્તિ)

ડોલી

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/

her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====